

lentkező, tudományosnak vélt, vagy kiáltott módszerrel. Munkáját átszővi a kiváló értékelés és okfejtés. Nemcsak bemutat, felsorol, hanem értékkel és elrendez. Értékítéletei a reális objektív helyzet felméréséből, valamint a szubjektív lehetőségek elemzéséből adódnak. A művében szereplő nézeteket, állásfoglalásokat felülről nagy kritikai érzékkel kezeli. Serföző következtetéseit, megállapításait nagy körültekintés-

sel, mély árnyalással és szilárd elvi megalapozottsággal végzi el. Konklúziói mentesek a leegyszerűsítéstől, bármilyenü vulgarizálástól.

A sikerült mű a szerzőt munkája folytatására kötelezi. Várakozással tekintünk a következő kötet elé. (*Akadémiai Kiadó 1967.*)

VARGA LAJOS

ANTALFFY GYÖRGY: ÁLLAM ÉS DEMOKRÁCIA

Korunk gyors ütemű társadalmi változásainak hatására egyre nagyobb az érdeklődés a különböző társadalmi-politikai kérdések iránt. Ezek megértésében nyújt segítséget Antalffy György munkája. A könyv aktualitását fokozza, hogy hazánkban a szocializmus alapjainak lerakása után mindjobban előtérbe került a demokrácia fejlődésének problémája.

A szerző gazdagon tárja elénk az állam és a jog keletkezésének, fejlődésének és társadalmi szerepének szinte minden vonatkozását. Széles körű forrásanyagra támaszkodva ötvözi egységbe a különböző korok elméleti értékeit. Forrásanyagát a kritikai elemzés módszerével dolgozza föl, reális képet ad a különböző premarxista és a jelenlegi marxista elméletekről is.

Az első fejezet az állam tanulmányozásának metodológiáját tartalmazza, amelynek alapelvei a mű egészében is érvényesülnek. Különösen jelentős a mű filozófiai megalapozása. A szerző következetesen bizonyítja a társadalom anyagi tényezőinek meghatározó szerepét az állam és a jog fejlődésében. A szociológiai kutatások legújabb eredményeinek fölhasználása ugyancsak jelentős részét képezi a tudományos megközelítésnek.

A második fejezet az állam és jogelmélet fejlődésének történetét adja az ókortól napjainkig. Elsősorban az előremutató, pozitív tendenciákat értékeli. Ebből a szempontból jelentősek a különböző társadalmi szerződés elméletek, az utópikus kommunizmus és az orosz forradalmi demokraták elmélete. Teljesebbé teszi a képet a magyarországi állam- és jogelmélet történetének ismertetése.

A harmadik rész a marxista államelmélet kialakulását, fejlődését és alapvető tételeit ismerteti. Itt elsősorban az állam társadalmi eredetét emeli ki, és a proletárdiktatúra jelentősé-

gét hangsúlyozza, megerősítve Leninnek azt az álláspontját, amely szerint a proletárdiktatúra elismerése a marxizmus elfogadásának és megértésének kritériuma. Leninnek a megváltozott társadalmi körülményeket visszatükröző gondolatait is értékeli. Legjelentősebbnek tartja ezek között a szovjet-hatalomnak, mint a proletárdiktatúra adekvát formájának fölfedezését, a munkás-paraszt szövetségnek mint a proletárdiktatúra legfőbb politikai tartalmának fölismerését és a munkás-paraszt demokratikus diktatúra lehetőségének gondolatát.

A burzsoá szociológiai elméleteket bírálva megállapítja, hogy azok az államot a társadalom felett álló hatalomként értelmezik, és megalapozzák a tőkés állam szilárdságának elméletét. Ennek okát főleg a hanyatló polgári filozófia hatásában látja.

A negyedik rész az állam történeti típusainak elemzésével kezdődik. Az állam lényegét az osztályuralomban látja, amely gazdasági, politikai és ideológiai kényszert jelent az elnyomottak számára. Az államtípus, az államforma és az állam funkcióinak problematikáját a korunkban kialakult viták alapján tárgyalja, további kutatás tárgyául tűzve ki a fogalmak pontosabbá és egyetemessé tételét. Az imperializmusban lényegesnek tartja az államapparátus megnövekedését és a monopóliumoktól való egyre erőteljesebb függését. Bírálja a kapitalista állam, mint „jóléti állam” elméletének képviselőit. Tények, adatok felsorakoztatásával bizonyítja, hogy a mai kapitalista állam sem képes a munkanélküliséget megszüntetni és a meglévő szociális problémákat megoldani annak ellenére, hogy szociális tevékenysége fokozódik. Ilyen irányú tevékenysége azonban mindig csak olyan mértékű, amennyire azt a tőkésosztály érdekei (az ellenállás lecsiszolása céljából) szükségessé teszik és

amennyire azt az elnyomott osztályok harca kikényszerítheti.

A marxista állam- és jogelmélet gazdagítását jelenti a szuverenitás problémájának megoldása. A szuverenitás legfőbb tartalmának a függetlenséget tekinti, és vizsgálja annak mibenlétét a különböző államtípusokban.

Az állam jellegének tárgyalása során kiemeli a demokrácia és diktatúra elválaszthatatlanságát, és részletesen elemzi a demokrácia fejlődését. Különösen a burzsoá demokráciát jellemzi sokoldalúan: elismerve, hogy az mindenképpen fejlődést jelent a megelőző államokhoz képest, ugyanakkor rendszerint csupán a demokratikus szabadságjogok kinyilatkoztatásáig terjed. A burzsoá demokráciával szembeállítja a szocialista demokrácia magasabb rendűségét, és bizonyítja egyre nagyobb mérvű kiteljesedését, megmutatva a demokrácia fejlődésének várható útjait is.

A szocialista állam jellemzése során egységben tárgyalja a proletárdiktatúra és az össznépi állam, mint a szocialista

államtípus különböző fejlődési szakaszainak problematikáját. Megmutatja a köztük levő különbséget is, majd megjelöli a fejlődés perspektíváját a társadalmi öngazgatás kibontakozásában, végül az állam elhalásának tényében. Ebben a folyamatban különösen jelentősnek tekinti az állami kényszer alkalmazásának csökkenő tendenciáját és vele szemben a meggyőzés módszerének egyre nagyobb mérvű elterjedését.

Antalfy professzor könyvének jelentősége, hogy széles körű áttekintést ad az állam és jog problematikájáról, új gondolatokkal gazdagítja korunk tudományos irodalmát, és utal a még megoldandó feladatokra is. Szakmai ismeretek mellett filozófiai ismereteket is ad. Mindezek alapján gyakorlati problémáink megoldásában is segítséget nyújt. Értékes olvasmány nemcsak jogászok és filozófusok, hanem szélesebb körű olvasóközönség számára is. (*Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó 1967.*)

H. KOZÁK RÓZA

BEZERÉDYNÉ DR. HERTELENDY MAGDOLNA — DR. HENCZ AURÉL — DR. ZALÁNYI SÁMUEL: ÉVSZÁZADOS KÜZDELEM HAZÁNK EGÉSZSÉGÜGYÉERT

Amikor kezünkbe vesszük a szerzők új művét, amely korábbi munkájukhoz hasonlóan (Hertelendy—Hencz—Zalányi *A dolgozó ember védelme Magyarországon*. Bp. 1967) történeti perspektívába állítva vizsgálja a magyar egészségügy elmúlt évszázadát, aligha gondoljuk, hogy a könyv csak orvosoknak és igazgatási szakembereknek készült. Legalább olyan mértékben hasznos a történészek és a társadalomkutatással foglalkozó szakemberek számára is. Gyakorlati célja az előkészítés alatt álló új magyar egészségügyi törvény előzményeinek feltárása, de ezen túlmenően jelentős *kultúrtörténeti munka* is.

A szerzők hitet tesznek a szocialista történetírás elvei mellett, amelyek szerint a történeti kutatásnak a lehető legszorosabb kapcsolatban kell állnia a gyakorlati élettel.

A magyar egészségügy történetében rendkívül jelentős az 1876. XIV-es törvény. Ennek felemás megoldása arra ösztönözte a haladó gondolkodású orvosokat és a radikális értelmiséget, hogy statisztikai adatok publikálásával

a kormányzat figyelmét felhívják a népváltsóságok helyzetére, és ezzel bizonyos intézkedések foganatosítását sürgessék. Az akkor végzett és a jelen munkában összefoglalt és értékelt vizsgálatok, statisztikai elemzések döbbenetes képet adnak a századforduló szociális elmaradottságáról.

Az első világháború idején, majd a húszas-harmincas években a szociálpolitikai törvényhozás megjavításáért folyó harc ugyancsak mind a haladó gondolkodású, a közegészségüggyel és a gyógyítással foglalkozó szakemberek, mind a szociológusok és a szociográfus népi írók lelkiismereti problémája volt.

A szerzők a társadalomkutatók számára legizgalmasabb anyagot a húszas-harmincas évekre vonatkozólag publikálják. Értékelésük annál is inkább hasznos, mert a jelen társadalmat a múlt társadalmának rétegződésével, mindennapi életkörülményeinek ismeretével egybevetve tudjuk kellőképpen vizsgálni. Ehhez pedig rendkívül fontos az a nagyszámú felmérés, statisztikai adat, szociográfiai riport, amelyeket a szerzők alapos lelkiismeretességgel